

Pesta 7/19 maiu.

Va esí dominec'a. | Redact. : strad'a arborelui verde nr. 40.

Nr. 19.

Anulu VIII, — 1872.

Pretiu lu pe anu 10 fl., pentru Roman'a 2 galbeni.

Schitie din istori'a teatrului.

(Discursu rostitu in adunarea gen. pentru teatru, tienuta in Satu-mare la 1 maiu.)

Onorabila adunare!

Adunati toti sub impresiunea unei idei, de a contribuí dupa poteri la realisarea unei dorintie generale romanesci, de a ajutorá possibil'a infiintiare cu timpul a unui teatru natiunalu romanu: nu va fi dóra de prisosu, sê ceru pe câte-va minute pretfós'a si indulgent'a dvóstre atentiune, spre a ve intretiené cu desfasurarea unoru studii ale mele, relative la istori'a si importanti'a teatrului.

Voiu insiste mai multu la istoria, decâtu la importantia, cá-ci despre acésta din urma am avutu deja onóre a vorbí in adunarea nóstra constituitória la Deva.*)

Sê incepemu dar la inceputu, — cum dîce francesulu.

Sê consultámu numele, sê esaminámu cuventulu „teatru!“

Cuventulu „teatru“ e de origine greca, si vine de la verbulu „theāomai“, care va sê dîca a cautá, — din acestu verbu se facú substantivulu „theātron“, romanesc „teatru“, adeva

unu locu unde poti cautá, mai pe scurtu: locu de cautatu.

In evulu vechiu „teatru“ se numiá acelu locu alu casei pentru represintatiuni teatrale, unde siedea publiculu privitoriu, de multe ori totu astu-felu se dîcea si intregulu edificiu, nici odata inse acestu nume nu se intrebuintiá pentru defigerea scenei unde actorii se produceau.*)

Originea greca a cuventului „teatru“ dara dovedesce, cá si artea teatrala si-avú léganulu seu in clasic'a Grecia.

Asié este.

Originea represintatiuniloru dramatice se reduce la vechile serbâri grecesci in onórea dieului Dionisos.

Aceste serbâri se faceau astu-felu:

I se cantau dithirambe de catra unu choru, care intr'aceste totu dantiá si facea mine in giurulu altariului dedicatu lui.

Mai tardíu apoi, celu mai istetiu choristu, dóra conducatoriulu chorului, ca poporulu sê intieléga mai bine, incepù sê povestésca cu vóce nalta periclele, faptele mari, si triumfulu acestui dieu.

*) „De ce voimu s'avemu teatru natiunalu?“ — in „Familia“ an. 1870. nr. 43.

*) Strack: „Das altgriech. Theatergebäude“, Potsdam, 1843.

Éta prim'a scena tragica.

La inceputu acestu enaratoriu, enará improvisandu, mai apoi elu se prepará a nume. Va sê dîca, dinsulu erá unu poetu de oca-siune.

Éra si mai tardû, intre conducătoriulu chorului, si intre chorulu insu-si se introduse unu felu de convorbire, dialogu.

Apoi totu mai tardû, ca naratiunea sê devina si mai intielegibila, se aplicá de ordinaru câte unu actoru, care escelá in artea imitârii.

Aeschylos deja intrebuiatiá doi actori, éra Sophocle — trei.

Acestu numeru apoi se sustienù multu timpu...

Dar sê nu uitâmu nici pe asié numitii *Satyri*, cari conformu datinei vechie, vorbiau si cantau in versuri, predandu cantece si istorió-re vesele, glumetie, séu satirice.

Primulu cantaretiu se urcá pe unu calu, séu in o carutia, ca astu-felu dinsulu sê faca mai multu efectu.

Thespis fu celu d'antâiu, carele la aseme-ne oca-siuni intrebuintiá si costumuri parodi-satórie.

Dar celu-ce pentru prima óra dede repres-intatiuni satirice pe o scena de scandure, fu Susarion.

Éta dara si prim'a scena comica!*)

Istori'a ulteriórii desvoltári si perfectiu-nári ai scenei si ai artii dramatice, se perde in negur'a opiniuniloru contradîcátórie ale istori-ciloru.

E unu adeveru necontestabilu inse, cá aceste temple-scene nu serviau numai dreptu locuri de distractiune, ci faceau partea intregi-tória a cultului divinu.

Cele mai renumite se aflau in Segesta, Sy-rakus, Sparta, Epidauros si Megapolis.

La inceputu tóte se faceau din lemnu, si numai tardû — pe timpulu lui Themistocle — din pétra, dupa modelulu templei lui Dionysos, care potea sê cuprinda in sine 30,000 de persóne.

Despre acestu procesu de desvoltare s'a scrisu deja multu pentru si contra, dar intunere-culu a remasu totu intunerecu.

Figur'a lui Aeschylos revérsa pentru pri-m'a óra lumina.

Dinsulu e adeveratulu creatoriu alu tra-

gediei artificióse, dimpreuna cu tóte aparatele scenarie.

Dinsulu aredicá artea teatrala greca la acea innaltîme, unde si asta-di o admira-mu.

Tragediele lui deja se jocabu in teatru de pétra.

Sê vorbimu nitielu si despre construirea acestoru teatre!

Tragedi'a in-sa-si se desvoltá din choru, asié si la edificarea teatrului mai multu se con-siderá chorulu.

Acest'a se punea in mijloculu teatrului, unde statea statu'a lui Dyonisos, inaintea ca-reia chorulu cantá si dantiá.

Acestu locu se numiá orchestrum.

Langa acest'a de o parte se aflá loculu pentru publiculu privitoriu; ér in partea opu-sa, dincolo de orsiestru, statea mic'a sena.

Loculu pentru publicu erá mai susu, ca sê se póta vedé bine scen'a. Din caus'a acést'a apoi teatrele se edificau totu cam in cóstea vr'unui dealu, ca astu-felu positiunea naturala sê usioreze construirea artistica.

Teatrele erau fórté mari, din cauza cá ele se intrebuintiau nu numai pentru repres-intatiuni, ci si pentru alte scopuri publice, mai alesu adunári poporale. In celu mai mare tea-tru grecescu inchepeau 40,000 de ómeni.

Ele aveau decoratiuni, si feliurite aparate aredicátórie si cutropitórie; masîne, cari de odata scoteau si ascundeau pe diei ce apoi nu-mai decâtu taiiau nodulu incurcatureloru. De aice vine si vechiulu proverbu: „deus ex ma-china.“

Edificarea teatrului erá sarcin'a respecti-vului orasiu.*)

Represintatiunile nu se tieneau in conti-nuu, ci numai la festivitáti mari.

Din caus'a acésta nici scen'a nu erá totu-de-una gata, ci se construiá numai candu ur-mau nesce represintatiuni.

Aceste se tieneau diu'a.

Se arangiau de catra statu, si se esecutau sub conducerea unui oficialu de statu.

Acest'a se numiá Archon Eponymos.

Statulu angagiá si pe artisti, — éra cho-rulu, care in tragedii constá din 15 persóne, si in comedii de 24, se compunea de catra unu cetatianu, care sub restimpulu exercitiului tre-

*) Wieseler: „Das Satyrspiel“ in „Göttinger Studien“, 1847.

*) Geppert: „Die altgriechische Bühne“, Lipsia 1843.

buiă sê-lu si sustiena. Totu insulu avea sê se in-grigésca si de costume.

Acésta erá mare distinctiune pentru ori care cetatianu!

Tragedi'a greca a pastratu si in teatre originalulu seu caracteru religiosu; inca si atunce, candu printr'insule nu se mai celebrá dieitatea lui Dionysos, ci eroismulu unoru ómeni mari.

La festivitâti nu se represintă numai un'a tragediá séu drama, ci mai multe. Numerulu acestora câte odata se urcă la dóue-dieci, si durau de la demanétia pana sér'a tardíu.

Totu-de-una se dedeau premie pentru piesele cele mai bune.

Pentru aceste premie de regula emulau câte trei poeti tragedieni, — fíacare dintre ei cu câte trei tragedíi (trilogía,) si in fine cu câte o piesa satirica.

Intre aceste trei tragedíi la inceputu erá o legatura subiectiva.

Sofocle fu celu d'antâiu, carele a emulatu cu trei tragedíi independente.

Tragediele se continuau fara intrerumpere; paus'a intre represintatiunea pieseloru se implea prin choruri.

Premiele se judecau de catra unu comitetu, si a nume dramele si tragediele de diece insi, ér comedíile de cinci insi, numiti pentru acésta functiune prin Archonulu.

Dupa pronunsierea sentintiei se impartieau premiele, cari erau de trei feliiuri, si se compuneau din sume numeróse de bani.

Erau si teatre cari se dedeau in arenda.

Orasierele numai le edificau, ér respectivii arendatori aveau sê se 'nrigésca de tóte, inca si de decoratiuni.

Ei apoi se recompensau cu pretiulu de intrare, care erá doi oboli.

Pentru cetatienii mai saraci platea statulu acésta suma.

Sê vedemu acuma in sa-si literatur'a dramatica!

Mai antâiu s'a desvoltatu tragedi'a, adeca culmea poesíei dramatice.

Caus'a acesteia e originea religiósa a dramaturgíei elene.

Dithyrambele inchinate lui Dionysos contieneau suferintiele acestuia, si se cantau inso-títe de gertf'a adusa lui.

Asié dara cele dóue de fruntê eleminte ale

tragediei: suferinti'a si impacatiunea, deja esis-teau.*)

Cerinti'a suprema avuta, celelalte se des-voltara cu inctulu in decursulu aniloru si se-coliloru, pana ce in urma artea dramatica ajun-se la culme, — incâtu in multe privintie si asta-di póte sê servésca de modelu.

Vechii Romani, emulanti norocosi in arti ai Greciloru, fure cei d'antâiu, cari profitara de favorurile vecinatâti loru.

Ei in privinti'a artii dramatice se facura numai decâtu invetiaceii Greciloru.

Romanii antichi mergeau la Athena si pe insul'a Rodos, ca sê invetie acolo elocinti'a catredrei si a scenei.

Cesarii, artistii teatrali, oratorii poporali, avocatii scl. aice invetiau modulatiunile intonârii, regularitatea gesturiloru, plasticitatea atitudinei, si celelalte secrete ale unui bunu oratoru, bunu artistu teatralu.

Ei aveau scóla buna...

Locuitorii Eladei clasice cunosceau deja deplinu marea importantia a scenei, si nu crutiau nici unu sacrificiu pentru a inaintá inflo-rirea artei dramatice, acésta arte „aprópe di-vina“, — precum o numesce Louis Ricco-boni.

Istori'a a insemnatu, câ represintatiunea celoru trei tragedíe ale lui Sofocle a costatu pe Atheniani mai multi bani, decâtu resbelulu in contra Peloponesiloru...

Pentru ce aceste mari spese?

Pentru câ Grecii deja scieau, câ presintate pe scena modelurile de virtute patriotica si na-tiunala, precum si parodisate si satirisate acolo viciurile si abuserile, producu efectulu celu mai remarcabilu, imprima urmele cele mai profunde, si cucerescu mai de graba anim'a si sim-tiemintele toturora.

Ei vedeau, câ teatrulu e cea mai placuta si cea mai sigura scóla de moravuri, unde ffacare merge sê caute moral'a petrecându-si, si petrecându, sê se faca mai bunu.**)

Ei intielegeau, câ teatrulu este de siguru celu mai activu si mai promptu mijlocu d'a intarí poternicu ratiunea umana, si de a respandí in poporu o mare cantitate de lumina.***)

*) „Budapesti Közlöny“ 1872, — si Brockhaus Conv. Lex., Lipsia 1868.

**) M. François de Neufchâteau: „Discours sur les spectacles.“

***) Aristipe: „Du theatre en general“, p. 492.

Artistii teatrali — dîce unu esteticu francezu — nu numai ni cultiva gustulu, datinele, ci sunt cei mai buni profesori ai moravurilor noastre, — cîci ei ni represinta imaginea cea mai fidela a vietii noastre pîstrite. Ei ni spunu apriatu, ce suntemu, ce dorimu sê fimu, si ce ne tememu a fi!

Din aceste motive sacrificau Grecii asié mari sume pentru inflorirea artei teatrale!

Dar sôrtea începù sê-si denege surisulu pentru Greci'a.

Stéu'a clasicei Elade se franse in stanc'a de la Termopile, si se stinse pe siesulu gloriosu de la Marathon, dimpreuna cu Miltiades.

Greci'a decadiù, si cu caderea sa degenerà si artea dramatica.

Roma se innaltia...

Si altariulu Thaliei se mutà in „urbea eterna...”

Intocmai ca Grecii, si Romanii antichi construiau din lemnu templele pentru represintatiunile scenice.

Marcus Aenilius Lepidus edificà pentru prima-óra o casa de represintatiuni pentru unu publicu mai mare.*)

Templulu lui Marcus Aenilius Scaurus, unu contimpureanu de a lui Cicero si Căsar, fu atâtu de splendidu si atâtu de mare, încâtu putea sê cuprinda in sine si. 80,000 de ómeni.**)

Pompejus edificà in Roma primulu templu de pétra, pe a carui base asta-di se innaltia palatulu Ursini. Acest'a fu construitu dupa modelulu templei din Mitylena, finitu numai sub Caligula, si avea locu pentru 40,000 de ómeni.***)

Dupa edificarea acestui templu se edificara nu numai in Roma, ci in alte orasie ale imperiului romanu o multîme de temple de caramide. †)

Intr'aceste admiratiunea scenei totu crecea. Tiranulu Nero demandà a face din auru,

séu celu pucinu a se aurí tóte obiectele ce veniau pe scena.*)

La Romani inse scen'a si-perdù caracterulu originalu si primitivu.

Represintatiunile teatrale adeca nu mai aveau nici o insemnatate relativa la cultulu divin.

Artea teatrala începù dar a se desvoltá in alta directiune, lipsita de misticismulu religiunii, dar infrumsetiata cu colorile in eternu incantatórie ale frumosului adevratu.

Inca si la inceputulu erei crestine mascele represintau la Roma felurite piese teatrale.**)

„Mascele mute, prin represintatiunile loru pantonimice, jocau la vechii romani unu mare rolu.

„Marele domnitoriu Augustu, in dorinti'a d'a poté dá aceea-si limba, acele-si idei, acele-si simtieminte si acele-si placeri ***) unui imperiu atâtu de 'ntinsu si compusu d'atâte natiunitâti diferite, favorisâ pe câtu potù pantonimele si mascele mute, †) cari i serviau de minune scopurile sale politice, si le 'neuragià mai multu decâtu ori ce alte spectacule, la cari alergá ca cuprinsa de farmecu imens'a poporatiune a vechiei Rome, acumulata cu valuri intregi de curiosi de prin tóta lumea romana. ††)

„Si avea dreptate: pantonimele erau unu spectaculu multu mai umanu, decâtu acel'a ce cu oróre se putea gasí in circu. †††)

(Va urmá.)

Flacar'a mormentului.

a cersietoriulu ce in dorere,
Urcandu alu vietiei cumplitu Calvaru,
Doiosu la sóre lumina cere,
Ca sê-si uite unu traiu amaru :

Balaiulu sóre e pentru dinsulu
Insa-si ochirea lui Domnedieu
Ce i sioptesce : „ti-sterge plansulu,
Câ-ci fericirea e 'n sinulu meu.“

*) Becker: „Handbuch der röm. Altherthümer“, Lipsia 1843.

**) Brockhaus: „Conversations Lexicon“, Lipsia 1868.

***) Brockhaus si E. G. Monglave: „Dictionnaire de la conversation et de la lecture.“

†) Wieseler: „Theatergebäude und Denkmäler des Bühnensens bei den Griechen und Römern“, Göttinga 1851.

*) Ferrara: „Storia e descrizione dei teatri antichi e moderni“, Milano 1830.

**) Lucian: „De saltat.“

***) Martial in „De spectaculis“, epigr. 3 si Suetonius in „August“ cap. 43.

†) Lucian: „De saltat“, cap. 63.

††) G. D. Teodorescu in „Romanulu“ de la 1872 5 martiu.

†††) Idem.

Astu-feliu eu cautu acea lumina,
Ce blandu straluce in ochiulu teu,
Faclia santa ce insenina
Ardiend'a-mi frunte de dorulu greu.

Candu langa tine sum câte-odata
Si candu a supra-mi ochi-ti se lasu,
Palpitu ca frundi'a de ventu suflata
Me 'néca plansulu, sum fara glasu.

Câ-ci alu meu sufletu, sorbindu cu sete
Schintei si raze din ochii tei,
Ar vré unu seculu sê se imbete.
De voluptate, ca vechii zei.

Mereu in sinu-mi eu voiu ascunde
Amorulu, vétr'a de focu nestinsu;
Câtu fi-voiu, nimeni nu-lu va patrunde,
Nici chiar tu care mi l'ai aprinsu.

Ér candu din lume, plangêndu, voiu trece
In zorii vietiei, vai! seceratu,
Vinu la mormentu-mi tacutu si rece,
In care mortiei mai condamnatu:

Si din tieran'a-mi d'o sê rasae
Albastre flacari sub pasulu teu,
Si volvuravoru ca o vapae,
Sê nu te sperfi... E amorulu meu!

Atuncia vérsa o lacrimióra
Din ochi-ti negri ce adi me 'ncantu
Si stinge dorulu ce me devóra
Si nu-mi dá pace nici in mormentu!

Gr. H. Grandea.

Dupa diece ani.

— Novela. —

(Fine.)

— Óre ce voiescu fantasticii acestia? —
se întrebá ospetariulu luandu pocalulu de cubu
si asiediandu intr'insulu doi cubi.

Felicianu luà pocalulu cu rapediune si
aruncà cubulu fara nici o trema.

— Optu, — eschiamà elu, — inca potu
sê dobendescu.

Arcadiu scuturà pocalulu mai multe mi-
nute, fara de a cutezá alu golf; in fine cubii se
oprira pe mésa.

— Siepte, — strigà Arcadiu desperatu!
Am perdutu! — suspinà de nou. — Sê traies-

ci cu fericire Feliciane. Mane voiu pasî pe naia
si numai dupa diece ani voiu revedé frumós'a
Romania.

— Sê traiesci ferice Arcadiu! Déca vei
rentorná, nu vei avé a te plange contra mea.

— Me asiguri tu despre acést'a?

— Ti-juru pe omenia si fericirea mea!

Amicii se departara din ospetaria. Cu
ochii plini de lacrimi se imbratîsiara, câ-ci ei
se iubiau fórte, si se despartîra numai candu
crepá de diori.

* * *

Alt'a dî Felicianu a cercetatu famili'a lui
Olteanu si spuse, câ Arcadiu a caletoritu de-
parte, si câ nu va rentorná numai dupa mai
multi ani. — Susan'a a aflatu fórte inconve-
niabilu, câ amiculu loru s'a indepartatu fara
de a díce celu pucinu unu adio. Inse desgusta-
rea ei fu momentana, din ce apoi Felicianu
deduse câ elu este iubitu.

Intr'aceste Arcadiu s'a pusu pe naia si a
navigatu spre Constantinopolu.

Dóue septemani dupa aceste, Susan'a Ol-
teanu devení socí'a lui Felicianu si pana ce ei
si-serbara ospetiulu, pana atunci Arcadiu si-
luà drumulu catra Turcia.

Caletori'a lui Arcadiu pe frumosulu si ro-
manticulu pamentu alu Turciei nu a fostu pla-
cuta; devení slabu si palidu; sufletulu lui erá
maltratatu de suferintie mari; trecandu prin
sate si vedindu-lu poporulu dícea: acestu ti-
neru de siguru are de cugetu sê móra la noi.
Elu avé sê se lupte cu internulu seu, ca sê
póta suportá dorerile ce i-au causatu amorulu
seu nemarginitu. Cu ori ce pretiu voiá sê uite
pe Susan'a. Avé trebuintia de distractiune ca
sê póta suferi lips'a Susanei pe diece ani.

Candu a facutu elu acést'a propunere, ce
l'a esilatu din patria, nu a cugetatu de locu la
aceea, câ in cei diece ani va poté morí, fara de
a poté gustá câtu de pucinu din fericire. —
Acestu cugetu fatalu numai acuma i vení in
minte si lu-torturá adese in lungile nopti.

Câtu timpu a caletoritu prin Turci'a i
s'au mai alinatu nitielu dorerile, dar ast'a nu a
duratu multu, câ-ci chipulu Susanei a adum-
britu adese tóte regiunile romantice si frumse-
tiele naturali.

Unu diumetate de anu a trecut deja, de
candu Arcadiu a parasitu frumós'a Romania.
Ajungandu intr'unu orasielu devení morbosu,
incâtu nu potea sê mérga mai departe. — Me-
diculu, care fu chiamatu intru ajutoriulu lui,
nu voiá sê-lu cuedie dîcêndu, câ: n'am de

cugetu a mi-strictá renumele curandu pe unulu ca acel'a, care este deja in man'a mortii.

Pana candu Arcadiu erá departe de patri'a sa si suferiá intre straini, delasatu si numai cu speranti'a, pana atunci Felicianu fericelanga sinulu Susanei, nu-si aducea a minte cátu de scurtu este croita fericirea lui pamentésca. — Fiic'a comerciantului de galantarfi i dede man'a fara de nici o cugetare, si imbarbatata de absinti'a lui Arcadiu i marturisi, cá dins'a lu-iubiá numai pe dinsulu, inse nu a voitu sê supere pe Arcadiu.

Nemarginit'a fericire a insufletítu pe tinerulu Felicianu, incátu cugetele triste nu-lu mai torturau. Amorul frumósei Susan'a, carea i-a farmecatu intréga a lui viétia, lu-fece fericitu, incátu fric'a si intristarea nu mai strabateau la anim'a lui.

* * *

Optu ani au trecut asié, si timpulu despartírei se apropiá cu pasi rapedi.

Dar dupa optu ani intristare involuntaria turburá vialulu umoru si indestulirea lui Felicianu. Cu ochi plini de lacrimi priviá adese la fruntea senina a sociei sale. Inse déca Susan'a si-intorcea privirea spre dinsulu si i suridea, atunci elu se nisuiá a dá fetiei o espresiune de fericire. Fórté adese i-ar fi placutu sê planga, vediendu pe mic'a si iubit'a Mari'a, unic'a fiica a lui, inse dorerea lui erá cu multu mai mare decátu sê fi potutu plange.

— Arcadiu mi-a promisú diece ani de fericire, — dícea adese in sine, — si éta cá elu m'a insielatu, eu adi nu mai sum fericitu si mai am inca doi ani. Doi ani inca si soci'a mea va plange cu lacrimi ferbinti la patulu meu de mórte ér fiic'a mea va imbracá doliu! Viéti'a si fericirea rivalului se va incepe acolo, unde se va finí a mea. — Ah! trebuia sê acceptu; — atunci nu cugetamu la dorerile despartírei — atunci inca nu eram parinte, ci unu nebunu, unu amorusu netolerantu — si in beti'a mea binecuventam sórtea, cá me mantuí de suferintiele acceptárii de diece ani.

Felicianu in astu-feliu de mominte, candu lu preocupau atátu intristarea pe cátu si cainti'a, se intrebá pe sine adese: cá este elu óre datoriu a tiené juramentulu datu amicului seu? Din sér'a aceea, de candu se despartíra naintea ospetariei lui Lupsianu, nu a audítu nimicú despre Arcadiu. — Felicianu sperá, cá amiculu seu nici nu mai este intre cei víi, cá atotupotintele, miscatu de pecatosulu jocu, ce

au jocatu ei, in mani'a sa a nimicitu pe unulu, ca sê elibere pe celalaltu de juramentulu depusu. Inse simtiulu seu de onóre totu-de-una a invinsu aceste cugete, si asié rezultatulu acestoru óre triste nu erá altulu, decátu cá: voiu tiené juramentulu si voiu morí!

* * *

Finea anului alu diecelea nu erá departe.

Felicianu a acceptatu cu linisce ór'a mortii; ma s'a imbarbatatu si nu a spusú nimicú sociei si fiicei sale, cá elu in scurtu o sê móra.

Diu'a cununiei, diu'a fericirei lui, inca a sositu si o serbara ca si in toti anii. Felicianu a petrecutu mai multe óre in biserica pregatindu-se de mórte si rogandu pe Domnedieu, ca sê-i ierte pecatulu de sinucidere si sê iá sub scutululu seu pe Susan'a si Mari'a lui.

Apoi s'a rentorsu liniscitu a casa.

Candu a intratu in odaia, observá, cá soci'a lui inchisa usi'a odaiei laterale cu iutiale mare si facú fetei semnu cu degetulu, ca sê tacá. Felicianu se prefacú cum nu ar fi observatu nimicú din miscárilé sociei sale, ca bucuria ei sê fia deplina, déca va voi sê-lu surprinda cu ce-va.

Sermanulu sociu si parinte, anim'a caruia sangerá de suferintiele cele mai torturatórie, se nisuiá a-si ascunde dorerile interne prin aceea, cá se asiediá cu linisce pe scaunulu de langa caminu, chiar in apropiarea Susanei, si luá in bratie pe iubit'a sa fiica, pe Mari'a, jocandu-se cu vuclele ei aurie. In momentulu acest'a elu sioptea unu adio celei pe carea o iubiá preste tóte in lume; apoi si-reculese tóte poterile sufletesci, ca sê póte innadusi erumperea doreriloru animei sale. In bratiulu dreptu tienea pe Mari'a, carea si-radiemá capulu seu blondinu pe umerele dreptu alu parintelui seu, ér in bratiulu stangu strangea cu infocare catra sinulu seu pe Susan'a.

— Maria draga, — díse Susan'a, — tu obosesci pré multu pe tatalu teu, mergi din bratiulu lui.

— Pe mine sê me obosésca, iubit'a mea Maria?! — esclamá Felicianu si abié si-potú infraná iritarea, — ah! nu, remani numai la mine, angerulu meu, — dâmu o sarutare fiice'a mea, — inca un'a — inca un'a...

— Ei, déca tu desmerdedi pré multu, copil'a acést'a, — díse Susan'a sociului si imbratísiá pe Maria, — tu incontinuu te lingusesci si saruti pe Mari'a.

— Si tu me desmerdedi, iubita mama, — dîse voiós'a copil'a, — câ-ci tu inca me saruti asié de adese, ca si tat'a.

— Tu guraritia mica, tu — apoi ce se dîca omulu la aceste?

Felicianu surise cu intristare la acésta disputa si cugetá la aceea câ numai câte-va óre se mai poté delectá in asta fericire si apoi si aceste dîoue anime, cari sunt atátu de iubite lui, voru deveni prad'a doreriloru si intristáarii.

— Apoi scfi, amice, — continuá Susan'a cu fericire, — câ Mari'a nóstra adi implinesce anulu alu nóuelea? Ea s'a nascutu chiar la unu anu dupa cununi'a nóstra.

— Cine scie pote vomu serbá diu'a ei onomastica si in anulu alu diecelea cu atát'a fericire? — suspinà Felicianu.

— Ah! la tóta intemplantarea, iubita tata, — strigá copil'a si aruncandu o privire fugitiva spre usi'a, ce mai nainte se inchisa-se prin muma sa cu atát'a grige. Susan'a se uitá la dins'a cu o privire infruntatória.

— Si pentru ce sê nu fimu noi si preste unu anu asié de fericiti, ca si adi, — se adresá Susan'a catra sociulu seu, — nu ne impartesîmu si nu ne-am impartesîtu de candu ne-am cununatu, cu tóte darurile ceriului; nu ne-a scutitu ceriulu pana acuma de nefericiri?

— Aste tóte sunt adeveruri, — reflectá Felicianu, — inse este periculosu a se dedá tare cu fericirea. Prim'a plaga ce poté sê ni ajunge, ni-a lovì cu atátu mai infioratoriu.

— Ei amice, nu este consultu a colorá nefericirea, ce ni-ar poté ajunge, câ-ci aceea ar insemná atát'a, câtu a prevedé aceea ce poté nici ca sê va intemplá.

— Tata draga, déca credi, câ eu nu sum destulu de modesta si asié ti-causezu numai dore, atunci ti-promitu, câ in venitoriu me voiu nisuf a fi si mai buna, — dîse Mari'a cu o vóce tremuranda. — Vei vedé, câ de mane incependu, voiu fi sirguintiósá, voiu scrie frumosu — dar ca recompensa vei trsbuì sê me saruti câtu de adese.

Felicianu nu a mai avutu putere ca sê respunda; o strinsa mai de multe ori la sinulu seu; cugetá câ i crépa anim'a.

— Vedi ce copila cu minte e Mari'a, — Susan'a. Da, inse ce dîcu, ea nu mai este copila, adi mane va fi féta mare, optu ani numai si trebuie sê ne ingrigimu, ca sê-i capetamu unu sociu de tréba si demnu de dins'a.

— Asié cugeti? — murmurá Felicianu abié potendu a-si oprí lacrimile.

— De buna-séma, — au voiesci ca sê remana totu féta mare. Pentru ce se nu guste si dins'a din aceea fericire de care ne impartesimu si noi? Da, la tóta intemplantarea trebuesê se marite, déca va poté; cununi'a ei inca o vomu serbá in diu'a cununii nóstre.

— E bine, draga Susana, déca acésta va fi cu potintia!

— Da, va fi, — dîse dragalasi'a copila, — câ-ci eu voiu spune mirelui meu: câ tata si mam'a sê imbucura de ast'a si — si eu inca voiescu ca sê fia asié!

O servitória intrá pe usi'a din stang'a dandu unu semnu dómnei de casa

— Mancarea e pe mésa, — dîse Susan'a la ai sei. Felicianu luá de bratiu pe soci'a sa si o condusa, ér Mari'a se furisiá spre usi'a chillei incuiate.

— Ai chiamatu dóra óspeti? — suná Felicianu cu mirare si nelinisce intrandu in sal'a de prandîtu si observandu câ més'a e ascernuta pentru patru insi.

— Da, — respunse ea suridiendu, — si inca fara de scirea ta — speru câ me vei scusá pentru acésta cutezare.

— Mai bine mi-ar fi placutu a serbá acésta dî solemná numai cu tine si Maria impreuna.

— Dar pentru aceea chiar asié ne vomu aflá de bine, ca si singuri, câ-ci óspele nostru nu este strainu.

— Cine e dara, tatalu teu dóra?

— Nu, au nu scfi, câ elu nu se afla la Bucuresci.

— Nu intielegu, cine poté fi!

Tiner'a nevésta aplaudá de câte-va ori si usi'a incuiata se deschisa, — si intrá — Arcadiu aducéndu de bratiu pe Mari'a.

Felicianu dede unu tîpetu si cadìu la pamentu ametátu.

* * *

Dupa ce se reculese, se tredî in ascernutu, Arcadiu erá la capetfulu patului, si-lu tienea de mana.

— Arcadie, — gangaviá Felicianu cu o vóce tremuranda, — tu esti?

— Da, eu sum, amiculu teu celu de demultu, care am venitu sê-ti gratulezu la diu'a de adi; inse tu m'ai primitu fórte curiosu.

— Unde e Susan'a, unde mi-e copil'a? voiu sê-i vedu nainte de ce asiu morí. Inca sunt ai mei, inca nu e finea dîlei, pana la mediulu noptii mai am dreptu la viétia.

— Asié dara tu nu ti-ai uitatu de promisiunea data in ospetari'a lui Lupsianu?

— Deschide mės'a mea de scrisu.

Arcadiu deschisa puiulu mesei si acolo află doue pistóle umplute si unu pachetu cu sigile negre, cu urmatóri'a inscriptiune : „veduvei lui Felicianu.“

— Ast'a e la rondulu seu, — dıse Arcadiu, — iubescu multu ómenii cari si-tienú cuventulu, si amicii cari-su ca si tine. Inse vina, scóla-te si grabesce a liniscei pe soci'a si copil'a ta, cari ascépta dupa noi cu nerabdare.

— In numele lui Domnedieu si a amicieii nóstre, te rogu, — strigà Felicianu si se pusa in genunchi naintea amicului seu, — ascultame Arcadiu, ffi cu indurare spre mine si Susan'a, — indura-te spre serman'a nóstra copil'a! Eliberéza-me de infioratoriulu juramentu depusu acum diece ani. Te voiú bine-cuventá in tóta viéti'a mea. Acesti doi angeri a carora iubire e rezervata singuru numai pentru mine, se voru rogá lui Domnedieu pentru tine si ceriulu i va ascultá ér tu vei poté fi mai fericitu, decátu, decátu cum ai fi voindu mórtea mea. — Susan'a me iubesc si totu-de-una numai pe mine m'a iubit. Tu nu ai ce sperá ca dins'a candu-va sê te iubésca. Arcadiu, frate, acestu tesauru este numai alu meu; déca voiú mori, tu nu vei eredî nimicu dintr'insulu. Apoi copil'a mea fi va asié de fericita in bratiele tale ca intr'ale mele; poté vei fi tu ei asié de bunu parinte precum sum eu? Ah! Arcadiu! éta aici la piciórele tale me rogu, indure-te spre mine, imbratásiandu-ti genunchii, cu ochi plini de lacrimi te rogu, indura-te, nu pentru mine, dar pentru ele, pentru soci'a si copil'a mea.

Arcadiu redicà pe amiculu seu si numai atât'a i dıse:

— Vin'o, sê mergemu la Susan'a, acolo mi-vei audî respunsulu.

Felicianu i-a urmatu, dar tremurá in in-tregu internulu seu. Candu ajunsera in sal'a de mancatu Susan'a si Mari'a i sarira in bratie. — O femeia straina se apropià de elu spre alu salutá.

— Feliciane! — dıse Arcadiu, — am onóre a-ti presintá pe soci'a mea.

— Cum? Ce dıci?

Ea a fostu angerulu meu paditoriu, candu m'am bolnavitu in caletori'a mea prin Turci'a, ei i potu multiamí câ mai traiescu, câ-ci manele ei m'au ingrigitu. Apoi i dıse incetu:

— Nu a lipsitu multu, si amorulu Susanei me ducea in pamentu; Domnedieu inse m'a lasatu a traí ca sê-mi aflu fericirea in amorulu iubitei mele Iulia.

— Apoi promisiunea facuta in ospetari'a lui Lupsianu?

Nu mai are valóre; omulu planéza, Domnedieu decide!

I. Popu.

Doine.

I.

andu iesu dalbe diorile
Badea scóto oile;
Elu mi-canta de dorere
Séca-mi anim'a de gele;
Canta dragu si 'n dulcitoriu
Séca-mi anim'a de doru!

II.

Busuíóce din gradina
Trage fire, radecina,
Busuíóce din gradini
Trage fire, radecini,
Pan' la Petrea in vecini,
Sê te pórte badea 'n jocu
Si sê-lu ardia-unu doru de focu;
Sê te pórte langa sine
Si sê duca doru de mine!

III.

Nu me dá maica departe
Nici me dá pe alte sate,
Câ n'oiu scí candu vei mori
Nici la mórte-ti n'oiu vení;
Ci me dá numai 'n vecini,
Sê sciu sér'a cum te-alini!

IV.

Frundia verde de dudêu,
Oh, baditja, badea meu,
D'ai iubi si tu ca eu,
Dragostele nóstre june
N'aru avé parechia 'n lume!

V.

Badisoru dragostea mea,
Te-asíu iubi, de asíu poté,
Dara mam'a nu te vré!
Luna d'alba de sub noru,
Iesi la nópte pe covoru;
Luna d'alba iesi pe culme
Sê me ducu cu badea 'n lume!

Vasiliiu Budescu.

Cas'a contelui St. Bethlen.

— Naratiune istorica. —

De A. Vértesy.

(Fiaa.)

Principele surise.

Zolyomi erá in tortura; cu tóte acestea, sciù sê se arete bunu curtezanu si desvoltá multa amabilitate; totu-si erá usioru de vediutu, cá joculu seu erá for-tiatu si i lipsea naturalitatea.

Fia-care cugetá, cá lui Zolyomi i erá frica de principe, dar nu erá asié.

Nici odata Racotzi nu areta-se mai multa vese-He si placere, ca in acésta mica espeditiune, si amabi-litatea s'a nu se desmintí nici la rentórcerea loru.

— Acum eliberamu pe sinioria vóstra! — díse principele catra Zolyomi. — Dar nu vei plecá acum, in o astu-feliu de nópte! Culca-te ací, si mane dema-nétia mi-te vei mai presentá la palatulu unde te as-ceptu, — adaugá cu gratia principele.

— Dar, Altetia! . . .

Principele lu-intrerupse pe Zolyomi.

— Adeveratu, trebue sê-ti faca omulu binele cu forti'a; cum sê pleci pe o nópte atátu de intunecósa? . . . intielegu, cá sinioria vóstra sê ascepte diua pen-tru ca sê plece pe drumu, — i díse principele cu unu tonu parintescu.

Dupa acést'a si-dorira reciprocu nópte buna. — Oficierii principelui condusera pe Zolyomi in cas'a lui Franciscu Deacu.

Acolo elu blastemá cu furia funest'a curtuasia a principelui, care i rapise atátea óre de fericire. Nóp-tea i parú eterna atátu de incetu i trecea; i se parea, cá timpulu pentru a-lu superá, incaltia-se caltiuni de plumbu si si-taia-se aripile. Elu nu potú inchide ochii tóta nóptea si veghiá pana in diori. Venindu diu'a, se grabí sê iésie, pentru ca sê mérga la principe; aspec-tulu, ce-i presentá strad'a, lu-facú sê tresara de sur-prinsu. Cele dóue laturi ale stradei erau ocupate cu unu triplu cordonu de soldati, imbracati in tunice al-bastre; acestia erau soldatii usioru armati ai prin-cipelui.

— Dóra nu m'au atrasu in cursa? — se întrebá Zolyomi. — Nu, elu n'ar cutezá-o! . . .

La pórt'a palatului aflá pe siefii trupeloru, Paulu Nagy si Petru Walon.

— Din alu cui ordinu sunteti aci? — i întrebá Zolyomi.

— Din ordinulu Altetiei sale, — respun-sera ei.

— Timpurile erau mai bune candu ne resboiamu sub ordinile vóstre la Rakamaz, — díse Petru Walon suspinandu.

Zolyomi nu respunse nimicu.

Elu se sui pe trepte cu capulu in susu si mandru.

In sal'a de mancare aflá pe siniorulu Sigismundu Kekedi, primul maestru de ceremonii si pe perfidulu Stefanu Erdélyi, care viniá inaintea lui.

Ipocritulu consilieriu si-luá o positura impuna-tória; salutá pe Zolyomi cu verfulu capului si cu unu surisu vicleanu. Zolyomi lu-privi cu desgustu.

— Siniore Zolyomi, — díse Kekedi, — in nu-

mele Altetiei sale, a principelui, esti prinsonieriulu meu! Dá-mi sabi'a.

Zolyomi se oprí si palí; acestu ordinu lu-lovi, ca fulgerulu; elu remase câte va minute mutu de indig-natiune.

— Sê-ti dau sabi'a? . . . tie, miserabile, tie? . . .

Kekedi inse alergá la feréstra si chiamá pe Pe-tru Walon, care delocu se si presentá.

Zolyomi atunci si-descinse sabi'a si fara de a mai resigná, si-a predatu-o.

— Walon, — porunci Kekedi, — pune in lan-tiuri pe acestu prinsonieriu, apoi lu-vei conduce la fortulu din Fagarasiu; — respondi de elu cu capulu teu! . . .

Betranulu capitanu erá alteratu.

— Vedi cum sum tractatu, — eu innocentu! — i díse Zolyomi. — Déca ai anima, devotéza-ti sa-bi'a causei mele si sê strigámu: „Josu cu Ra-cotzi!“

Walon nu respunse nici unu cuventu.

— In numele Altetiei sale, pune in lantiuri pe acestu turburatori! — strigá Kekedi.

Walon acum indeplini porunc'a; se audi apoi indata zuruitulu lantiuriloru, pe cari unu soldatu le aducea.

— Toti sunteti lasi! — strigá Zolyomi cu dis-pretiu si si-intinse cu mandría piciórele si manile sol-datiloru sei spre incatenare.

IX.

Davidu Zolyomi fu condamnatu la o inchisóro perpetua; elu fu tramisu la citadel'a Cetátii de piétra, unde Orbanu Róti esecutá cu crudíme acést'a teribila sentintia.

Nenorocitul Zolyomi se consumá intr'o temni-tia rece si umeda. Bratiulu seu atátu de puternicu in lupte, devení o masina inerta; frumós'a si nobil'a lui figura se vestezi-se si se decompose-se; cretie pro-funde, brazdate de suferintiele fizice si morale, inlo-cuiau pe obrajii sei fragedele colori ale junetiei; lun-g'a sa barba si perulu necultivatuu cadeau pe pieptulu seu in bucle albite de dorere; ceea ce remase din elu, nu mai erá nici chiar umbr'a frumosului si straluci-tului cavaleru de odinióra. Numai sufletulu seu nu erá inca sferimatu; elu remase-se ceea ce fuse-se totu-de-una: orgoliosu si sumetiu. Elu blastemá cu sumetia pe Racotzi; elu dícea adese, cá déca vre-odata si-ar re-capetá libertatea, se ar resbuná intr'unu modu teri-bilu. Elu blastemá pe partisanii si soldatii sei, acésta armata atátu de lasia, care lu-trada-se in ór'a nenoro-cirii sale.

* * *

Cam la unu anu dupa evenimentele istorisite, femeia lui Zolyomi, dupa multe rogári si lacrimi, primí-se permisiunea de a merge sê véda pe barba-tulu ei.

Candu intrá frumós'a castelana in acestu locu necuratu, si candu vediú miserabilele remasitie ale eroului Zolyomi, anim'a i-se sfarimá; ea nu fu capa-bila de a grai unu cuventu. Ea se apropiá de elu; elu nu se miscá; numai candu vomé o mana móle stran-gandu pe a sa, întrebá cu o vífci rece:

— Cine esti tu?

— Mare Domnedieule! elu e orbu! — suspină nenorocit'a femeia incelestandu-si manile.

Maria Szécsy parasi Transilvania si se asiedia in Ungaria, dupa-ce s'a despartitu legalu de sociulu seu. Loviturile sortii intarira numai sufletulu barbatescu si sumetiu alu acestei femei, ele i marira amorul renumelui si alu aventurilor periculose: ca Zolyomi, si ea perî in fere.

Astu-feliu fu decimata familia betranului conte Stefanu Bethlen. Betranulu conte ratecea ca umbra in

castelulu d'Ecsed. Mai tardiu, intunecosulu Racozi, facendu-lu sê se téma de viéti'a sa, fugi la Bud'a, ca sê se puna sub scutulu stindardului musulmanu.

Seculi s'au stracuratu dupa acésta epoca, si traditiunea si poetii canta inca farmecile si frumséti'a Mariei Szécsy, venus'a de Muranyi.

Adeveratu, mani'a Domnului cadit'u-se a supra casei lui Bethlen. Legend'a dîce inca, câ nenorocirile sale venise, din caus'a câ betranulu conte blastema-se pe copîi sei la Szamosfalva.

Iosifu Popescu.

S A L O N U

Conversare cu cetitóriele.

— Aradu 11 maiu. —

(Adunările nóstre romanesci, — unu maiu fructiferu, — sinodulu aradanu, — conferinti'a politica, — dsiór'a Albina di Rhona in Aradu, — Millo ca traducatoriu germanu, — diletanti romani.)

Mi-placu multu adunările romanesci. Iubirea mea inse nu provine din rezultatulu acestor adunări, câ-ci adunările nóstre nu pré au vr'o urmare considerabila; ne adunâmu, tienemu discursuri mari, la banchetu rostimu toasturi insufletitorie, promitemu frundia si érba, — apoi ne ducemu catra casa si nu — facemu nimica. Eu iubescu adunările pentru scopulu loru, si pentru acelu resultatu inca nu desconsiderabilu, câ celu pucinu avemu ocaziune a ne cunósce unii pe altii.

In anulu acest'a inceputulu lunei lui maiu fu fôrte fructiferu — in adunări romanesci. Erau defipte vr'o diece, tóte pe dílele de la prim'a pana la a cincia.

Asta fu caus'a, câ unele devenira silite sê se amane, ér altele fure cercetate de unu publicu mai micu, decâtu cum se sperá si pretindea.

Rentorsu de la adunarea din Satu-mare, care a reesitu câtu se potù de bine in impregiurările actuale, grabî la Aradu sê potu asistá la o alta adunare, si a nume la conferinti'a politica, convocata aice de deputatii nostri natiionali pe diu'a de 9 maiu.

Aice gasii de totu altu publicu. Dintre cei ce asistaramu la Satu-mare, numai patru insi ne rentelniramu.

De óra-ce conferinti'a avea sê se incépa numai dupa miédia-di la patru óre, — inainte de miédia-di me dusei la sinodulu eparchiei gr. or. aradane, care chiar in dílele aceste tienù siedintiele sale.

Parintele episcopu Ivascoviciu din caus'a bólei sale fiindu impeditatu de a poté participá, sinodulu se tienù sub presidiulu parintelui vicariu episcopescu Mironu Romanu.

Asistai vr'o dóue óre la desbaterile acestui sinodu, si observai cu multa bucuria, câ intr'insulu nu esiste decâtu o partida, cea liberala. Intre oratori escelara mai alesu domnii: Desseanu, Popa, Zigrea, Ionescu si Goldisiu.

Dupa miédia-di la patru óre se deschiso conferinti'a politica. Noi ca fôia beletristica nu potemu sê ne ocupâmu in detaiu cu desbaterile acestei adunări politice de multa importantia; decursulu ei se va publicá de siguru pe largu in diuariile nóstre politice.

Vomu amintí dara numai pe scurtu, câ cu pucine modificatiuni s'a primitu éra-si program'a de la Timisiór'a din 1869. Propunetoriulu acesteia fu dlu Alesandru Mocioni.

Dreptu curiositate mai inregistrâmu, câ numai doi oratori vorbira in favorulu guvernului, domnii: Mironu Romanu si Vinc. Bogdanu.

Adunarea durá pana la siepte óre.

La optu óre ne adunaramu la teatru, ca sê asistâmu la o represintatiune romanésca.

Domnisiór'a „Albina di Rhona“, o balotista francesca, trecendu p'aice de la Bucuresci, se opri pe oséra spre a se produce in teatrulu de aice.

Câti-va tineri diletanti romani i detera mana de ajutoriu, si astu-felu se pusera in scena si se anuncia-ra dóue piese in limb'a romana.

Acést'a fu caus'a, câ publiculu din teatru se com-puse mai alesu din Romani. Erau mai multi decâtu la ori care represintatiune din vér'a trecuta a dlui Pascali.

Prim'a piesa fu anunciata „O palma pentru unu sarutatu“, — tradusa de Millo.

In fine cortin'a se redicá, pies'a se incepu. Dar ce-i ast'a? In piesa n'audîmu vorbindu-se nici unu cuventu romanesc; Traianu soldatulu din Banatu se trudesce si elu totu cu nemtiésc'a. Ce a tradusu dara Millo in pies'a acést'a? N'amu auditu pan'acuma, ca artistulu nostru Millo sê fia tradusu nemtiesce vr'o piesa. Éta ce a trebuitu sê invetiâmu in sér'a acést'a!

Dar sê nu ne amagimu! Millo n'a tradusu in germanesce nici o piesa. Acésta inca e tradusa de dinsulu in limb'a romana — póte din cea germana. —

Pentru ce s'a anuciatu dara, câ pies'a se va jocá dupa traductiunea dlui Millo?

O mica apucatura. Ca publiculu romanescu, care din caus'a sinodului si a conferintiei politice, se aflá in

Aradu in numeru mare — sê alerge câtu mai numerosu la acêsta represintatiune.

Dar acêsta apucatura nu face multa onôre nici dsiôrei „Albina di Rhona“, — nici arangiatoriloru dsale.

Apoi inca ce-va! In piesa se parodisá unu soldatu romanu in Banatu, presintandu-ni-se in cele mai neghióbe si próste positiuni. Admirabila eticheta acêsta fatia cu publiculu romanu, care in a trei'a parte se compunea chiar din Romani in Banatu.

Inca bine, cá soldatul romanu Traianu vorbiá totu nemptiesce, si astu-felu cei ce nu cetira afisiulu, nici nu sciura, cá dinsulu e Romanu!

A dóu'a pies'a, „Camila“ comedía intr'unu actu, se jocá romanesco cu concursulu a câti-va diletanti romani. Toti au jocatu bine, mai mare efectu inse facú dlu Ilie Bozganu, carele interpretá rolulu servitorului cu unu umoru abundante, ce tienú publiculu in ilaritate continua, scotiendu nenumerate aplause meritare.

In acêsta piesa dsiór'a „Albina di etc.“ debutá nu numai ca baletista, declamatória, dar si ca limbista, vorbindu in vr'o cinci limbe.

Dantiurile din ambele piese, esecutate de dins'a in costumuri pitoresci, cu multa gratia si desteritate, facura mare efectu.

Josefu Vulcanu.

B o m b ó n e / Central

— Auditai, cá cei ce participara la sinodulu din Blasiu, fure alesi de catra episcopi?

— Asié dara acolo au fostu „multi alesi, dar pucini chiamati.“

*

— Ce asomenare este intre diet'a Ungariei si intre luna?

— Câ amendóue numai din candu in candu sunt pline.

*

— Ce noutate ai aflatu la adunarea din Satu-mare?

— Hainele ungueresci pline de sínóre ale preotiloru romani de pe acolo.

*

Óre pentru ce au fostu la inceputulu septemanei trecute asié multi Romani bolnavi?

— Pentru câ se apropiá adunarea politica de la Aradu, si trebuiá sê se presinte acolo.

*

— Eu vreu sê scriu istori'a alegeriloru vfitórie. Óre ce titlu sê dau opului meu?

— „Lupt'a pe Campulu-panei!“

CE E NOU?

= (*Diwa de 15 maiu*) atátu de insemnata toturu Romaniloru si in specialu Romaniloru din Transilvania, a fostu serbata in mai multe locuri cu solemnitate. Cu parere de reu amintimu aci, cá junimea

rom. din locu, atátu de numerosa, si care pana acum a aretatu cá este omininte natiunala si patriotica, asta-data si-a uitatu de detorintia si chiamarea sa, nesebandu acêst'a di de o memoria atátu de mare. Caus'a acestui indiferentismu nejustificabilu nu ni-o potemu esplicá.

× (*Domineca in 23 si Luni in 24 aprile*) s'a tienutu conferintia in Sibiu la iniciativ'a luata de clubulu natiunala permanentu alu districtului Fagarasiului, la carea s'au infatisiatu parte tramisi de ai altoru cluburi, parte alti inteliginti romani, si adeca din Brasiovu, Branu, Sacele, Fagarasiu, Alb'a-Iuli'a, Hunedór'a, Hatiegu, Deva, Orestia, Sebesiu, Sighisór'a, Mediasiu, Clusiu, Offenbaia, Solnoculu inferioru si din alte parti, si s'au terminatu cu urmatorulu concludu: 1) Adunarea acêst'a se dechiara pentru participare la alegerile deputatoru dietali. Ea institue unu comitetu pentru realisarea acestei dechiariuni, pe carea o va impartasi cluburiloru infintiate séu infintiate totu spre acel'a-si scopu. 2) Tienut'a politica, mai departe si precisarea postulate-loru romaniloru le concrede unui organu centralu natiunala. (Congresu, conferintia). Spre reinfintierea acestui organu va rogá pe ambii capi romani bisericesci, ca sê iá iniciativ'a. In casu candu Archipastorii nu voru voi a luá iniciativ'a, comitetulu se indetoresce a aduná opiniunile cluburiloru despre modalitatea reinfintiarei organului centralu si a se acomodá acelor'a, eventualminte a conchiamá inteliginti'a.

Δ (*Junimea rom. din Sibiu*) a serbatu diu'a de 3/15 maiu dupa urmatoria programa: 1. „Desceptate Romane“, 2 strofe de la inceputu (corulu). „Cuventarea festiva“, de Ioanu G. Popu, juristu an. IV. „Desceptate Romane“, 2 strofe ultime (corulu). 2. „Catra martirii Romani“, poesía de Andreiu Muresianu, declamata de Iuliu Popea, stud. de cl. V. reale. 3. „Hor'a uiroei“, cantata de corulu vocalu. 4. „O privire scurta a supra libertátii“, disertatiune de Moise Toma, teologu a. II. 5. „11 Ciresieriu“, de Pascali, aria de Flechtenmacher, cantata solo de Victoru Popescu, juristu a. III. 6. „Sil'a“ de Cesar Boliacu, declamata de Arone Hamsea, juristu a. III. 7. „Stelele Romaniei“ de Vas. Ales. Urechia, aria de Flechtenmacher, cantata solo de Ioanu Cionca, teologu a. III. „Batali'a de la Calugareni“, de Aricescu, declamata de Gregoriu Marica, teol. a. I. 9. „Detunata“, esecutata de corulu vocalu. In pauzele necesari se au esecutate arii natiunale de music'a instrumentale.

⊙ (*Sambeta, in 11 a l. c. s'a tienutu sub presiedinti'a Imperatului*) consiliu ministerialu, la carele a participatu si comandantele Timisiórei, maresialulu locoteninte b. Scudier, unde s'a decisu definitivminte — provincialisarea confiniului militare banaticu si incorporea lui in Ungaria. Bucur'fa, celoru de la putere este la culme! Important'a ce magiari o dau acestei mesure, se póte pricepe pe depliu, din urmatorulu pasagiu alu lungului articlu, ce serie „Reform“ despre acêsta cauza: „Ungaria reocupa unu teritoriu de 182 mile patrute si 254,000 de locuitori, cu pamentulu, orasiale, satele, muntii, báile lor; éra la marginea tieroi Danubiulu celu valorosu Ungaria va sparge Pórt'a-de-feru si se va face stapan'a ei!“

± (*In 15 a l. c.*) in cele mai multe comitate, si a nume in cele locuite de romani, s'a inceputu conscrierea alegatoriloru pentru dieta, si se va continuá 14 díle.

‡ (*Dominec'a trecuta*), opozițiunea magiara din Transilvania tîenŭ o mare adunare pentru alegeri — in M. Osiorheiu, la carea concusera mai multe mîi de alegatori, totu unguri si secui. Pe candu acestia se consultau si desbatau program'a lor, argatii guvernului, cu aventurariulu Berzenzey si cãti-va diregatori publici in frunte, adunandu si adapandu bine cu rachiul vr'o cãte-va sute de secui tierani, dederã nãvala a supra adunãrei aruncandu a supra-i cu petri si cu vorbe injuriöse, si astu-feliu voindu a o sparge, ca sê remana fara rezultat. Dar nu li-a succesu, ci din contra ei fusera alungati si batuti, si asta-di decurge in contra corifeiloru investigatiune criminale. Adunarea apoi, sub scutul baioneteloru a doue companii de soldati, si-a continuatu si incheiatu desbaterile, primindu program'a stangei din Ungaria si specialu adresandu-se Romaniloru transilvaneni, pentru cã acestia se parasêca passivitatea si participandu la alegeri, sê spriginêsca opozițiunea, promitiendu de asemenea, cã si ungerii opozițiionali voru spriginî pe candidatii romani opozițiionali.

+ (*Comitele supremu alu Torontalului Rónay*) in calatori'a sa cu imperatul, resturmandu-se cu trasur'a, asié de reu s'a vatematu, cã in curendu a repausatu, — vice-comitele Prick inca a fostu vatematu, inse cu mai pucina gravitate.

‡ (*Necrologu*.) Una din cele mai ilustre glorii natiunale, marele scriitoru, poetu si prosatoru, marele filologu si filosofu, parintele literaturii Romane, suflutulu revolutiunii de la 48 si autorulu nemoritorei programe prin care s'a proclamatu drepturile omului si s'a regeneratu tôte starile societãtii Romane, *Ionu He-liade Radulescu*, a incetatu din vieti'a in etate de 70 de ani, la 27 ale curentei, la trei ore dupa amedi. Copii soi Eufrosina, Virgilia, Sofia si Ionu, facu cunoscutu acêsta dorerösa perdere toturoru acelora care l'au iubit si stimatu. Ceremoni'a funebra a avutu locu Domineca, la 30 aprilie, la biserica Mavrogeni. Cortegiulu, funebru a plecatu la 12 ore, de la domiciliulu familiei, din strada Polona, nr. 20. Fia-i tierin'a usiöra si memoria eterna.

Literatura si arte.

× (*„Patriotu“*), organulu natiunale opozițiunale pentru Bucovina, abié dîlele trecute vediu lumin'a in Cernauti. — Recomendãmu fõi'a „Patriotu“ toturoru celoru ce se interesã de lupt'a nõstra politica-natiunala. De ocamdata „Patriotu“ apare o data pe septemana, marti-a, sub redactiunea dlui Cmetisiu, si costa 6 fl. v. a. pe anulu intregu, 3 fl. pe diumetate de anu.

‡ (*Societatea de lectura „Petru Maior“*) din Pesta, in un'a din siedintiele trecute a otaritu a traduce „dreptulu naturalu“ de Schilling, unu opu de primulu rang in bogat'a literatura germana. Numai perseverantia si energia, si grêu'a intreprindere (opulu e fõrte voluminosu, cuprinde 700 de pagini!) va fi cu succesu.

‡ (*A esitu de sub tipariu*) si sê afla de vendiare la librari'a G. Joanidu in Bucuresci opurile „Const. Brancoveanu“, drama istorica originala in 4 acte de Antoninu Roques (alias: Rucareanu) si „Una pream-

blare pe munti“, poesii de C. D. Aricescu, cu pretiulu de 1 leu 50 bani, respective de 1 leu.

⊙ (*A esitu de sub tipariu*) si se afla de vendiare la tôte librariile si la subsemnatulu: „Dorerea mi-este mare“, valse brilante transcription pour piano-forte par Leopold Stern. Pretiulu 2 lei nou. Tipografu editoru Ioanu Weiss in Bucuresci.

Din strainetate.

‡ (*Celu mai mare fumatoriu din lume*) a muritu de curundu in Rotterdam (Olandi'a). Ömeni lu numescu „parintele pipeloru mari“ si enarau despre elu prin foile france amenunte interessante. Erã omu liniscitu si molatecu, inse bizaru preste mesura. D'in fabulos'a sa avere si-construi in Rotterdam unu palatu pomposu cu unu museu mare de pipe si de tutunu, in care se vedeau pipe de tôte formele, ornate cu caricaturi de animale si de ömeni, flori si alte plante; erau si pipe istorice din primele epoche ale fumatului. Cu acestu museu spesã sume insermate. Placerea lui cea mai mare erã, candu lu-visitau caletori pe cari i ospetã cu bere, implendu-li si portofoliile cu tutunu si sugari. Erã si unu beutoriu pasionatu de bere. Bea pe di 15 litre bere si fumã 150 grame tutunu. Cu tôte acestea a traitu 98 ani si apoi a repausatu. Cu cãte-va dîle inainte de mörte, chiamã la sine pre advocati si li dictã, dupa ce si-a aprinsu pipele, testamentulu. Dupa ce si-lasã averea rudeloru, amiciloru, spitaleloru si saraciloru, ordonã cã toturoru fumatoriloru cari lu-voru petrece la mormintu sê li se dea 10 funti tutunu si doue pipe olandese de celu mai nou fasonu, d'a supra caroru-a va fi sapatu numele repausatului, anulu si diu'a mortii lui. Rudele si amicii soi trebuiau sê lu-petrêca la ultimulu locu de repausu cu pipele aprinse, pre cari le voru aprinde dupa terminarea ceremoniei funebrale, era cenusi'a din ele o voru golî pre cosciugu; seracii tienutului cari se voru presintã la imormentare, voru primî in toti anii la diu'a mortii sale 10 funti tabacu si unu butoiu de bere. Cosciugulu seu de stejariu va fi improvisatu cu lemnulu acoperitoru vechi sale tigarete de havana. In grõpa i se va aruncã unu pachetu de tutunu vechiu de Olandi'a si una cutia plina cu tutunu de celu asié numitu caporalu, afara de acestea la una parte va fi iubit'a lui pipa, cea mai betrana intre betrane, apoi cremene, otielu si esca. Cã-ci, „nu se scie ce se pôte intemplã“ observã elu la acestu punctu in testamentu. Tôte aceste ordine s'au esecutatu acuratu. Soracii veniti la imormentare au intratu in palatu, alu caruia vatafu i-a aprovisionatu bine cu tutunu si pipe, d'in cari fumendu, au aruncatu cenusia pe sarcofasiu etc. Pana si pentru bucatarês'a sa erã stipulatu unu articolu. Acêsta femeia betrana carea nu potea suferi tabaculu trage procentele celoru 50,000 franci in totu cursulu vietii sale, cu conditiune sê fumeze pe di cãte o tigara

☞ *Suplementu: Novele de Iosifu Vulcanu, tom. I. col'a VIII.*

Proprietariu, redactoru respundiatoru si editoru: **IOSIFU VULCANU.**

Cu tipariulu lui Alesandru Kocsi in Pest'n 1872. Piati'a Pesciloru, Nr. 9.